

פרשת משפטים תשפ"ד
התורה הכתובה

שמות פרק טו

(כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם : (כג) וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מֵיַם מִמְּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מְרָה : (כד) וַיֵּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה נִּשְׁתָּה : (כה) וַיִּצְעַק אֶל יְקֻנֹּק וַיֹּוֹרְהוּ יְקֻנֹּק עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֶׁשָּׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ : (כו) וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְקֻנֹּק אֶלְהִיךָ וְהַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתְּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמְחַלְהָ אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְקֻנֹּק רֹפֵאךָ : ס (כז) וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיִּחַנו שָׁם עַל הַמַּיִם :

רש"י

(כג) **ויבאו מרתה** - כמו למרה, ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א, שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה, תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (ישעיהו כז ד) חמה אין לי, (אסתר א יב) וחמתו בערה בו, הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו, מפני שנשמכת אל הו"ו הנוספת, וכן (ויקרא כה מד) עבד ואמה, (בראשית ל ג) הנה אמתי בלהה, (שם ב ז) לנפש חיה, (איוב לג כ) וזהמתו חיתו לחם, (שופטים ד ה) בין הרמה, (שמואל א' ז יז) ותשובתו הרמתה : (כד) **וילנו** - לשון נפעל הוא וכן התרגום לשון נפעל הוא ואתרעמו. כן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם מתלונן מתרועעם, ולא אמר, לונן, רועם, וכן יאמר הלועז דיקומפליינש"ט שיי"י [התלונן], מוסב הדבור אליו באמרו שיי"י [עצמו] : (כה) **שם שם לו** - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין **ושם נסהו** - לעם, וראה קשי ערפן שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיה לנו מיס לשתות, אלא נתלוננו : (כו) **אם שמוע תשמע** - זו קבלה שיקבלו עליהם : **תעשה** - היא עשייה : **והאזנת** - תטה אזנים לדקדק בהם : **כל חקיו** - דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם : **לא אשים עליך** - ואם אשים הרי היא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך, זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל [דבר זה פן יביאך לידי חולי זה] וכן הוא אומר (משלי ג ח) רפאות תהי לשרך : (כז) **שתים עשרה עינות מיס** - כנגד י"ב שבטים נזדמנו להם : **ושבעים תמרים** - כנגד שבעים זקנים :

רמב"ן

(כה) **שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו** - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת פרה אדומה ודינין. ושם נסהו, לעם, לשון רש"י. והיא דעת רבותינו (סנהדרין נו ב). ואני תמה, למה לא פירש כאן החקים האלה והמשפטים ויאמר "וידבר ה' אל משה צו את בני ישראל" כאשר אמר בפרשיות הנזכרות למעלה דברו אל כל עדת בני ישראל וגוי' (לעיל יב ג), וכן יעשה בכל המצות באהל מועד, בערבות מואב, ופסח מדבר (במדבר ט ב). ולשון רש"י שאמר פרשיות שיתעסקו בהם, משמע שהודיעם החקים ההם ולימד אותם עתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם בכך, על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה, והיה זה להרגילם במצות ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב, והוא הנסיון שאמר ושם נסהו, והודיעם שעוד יצוים במצות, זהו שאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והאזנת למצותיו אשר יצוה אותך בהם : ועל דרך הפשט, כאשר החלו לבא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מיס שם להם במחיתם וצרכיהם מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת, כי המנהג יקרא "חק", כענין הטריפני לחם חקי (משלי ל ח), חקות שמים וארץ (ירמיה לג כה), ויקרא "משפט" בהיותו משוער כהוגן, וכן כה עשה דוד וכה משפטו כל הימים (ש"א כז יא), כמשפט הראשון אשר היית משקוהו (בראשית מ יג), וארמון על משפטו ישב (ירמיה ל יח), על מדתו. או שייסרם בחקי המדבר, לסבול הרעב והצמא, לקרוא בהם אל ה', לא דרך תלונה. ומשפטים, שיחיו בהם, לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר, ותוכחות מוסר שלא יהיו כמחנות השוללים אשר יעשו כל תועבה ולא יתבוששו, וכענין שצוה בתורה (דברים כג י) כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע : וכן ביהושע נאמר ויכרות יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חק ומשפט בשכם (יהושע כד כה), אינם חקי התורה והמשפטים, אבל הנהגות ויישוב המדינות, כגון תנאים שהתנה יהושע שהזכירו חכמים (ב"ק פ ב), וכיוצא בהם. ואמר ושם נסהו, להודיע כי אשר הולכים בדרך הזה שאין שם מיס והביאם אל מקום המימ המרים, לנסיון, כמו שאמר ויענד וירעיבך ולמען נסותך להטיבך באחריתך (דברים ח טז) : וטעם **ויורהו ה' עץ** - שהראה אותו עץ ואמר לו השלך את העץ הזה אל המימ וימתקו. ובעבור שלא מצאתי לשון מורה אלא בענין למוד, ויורני ויאמר לי (משלי ד ד) למדני, וכן כלם, נראה בדרך הפשט כי העץ הוא ימתיק המימ בטבעו, והוא סגולה בו, ולימד אותה למשה. ורבותינו אמרו (מכילתא ותנחומא כאן) שהיה העץ מר והוא נס בתוך נס, כענין המלח שנתן אלישע במימ (מ"ב ב כא). ואם כן אמר "ויורהו" כי לא היה העץ נמצא במקום ההוא, והקב"ה הורהו את מקומו. או שהמציאהו אליו בנס. ושוב מצאתי בילמדנו (מדרש תנחומא כאן) ראה מה כתיב שם, ויורהו ה' עץ, ויראהו לא נאמר אלא "ויורהו", הורהו דרכו. כלומר שהורהו ולמדוהו דרכו של הקדוש ברוך הוא שהוא ממתיק המר במר :

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

שמות פרק כד

(א) וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל יְקֹזֵק אֶתְּהָ וְאֶהְרֹן נָדָב וְאֶבִיחָוָה וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק: (ב) וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל יְקֹזֵק וְהֵם לֹא יָגִשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: (ג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְקֹזֵק וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹזֵק נַעֲשֶׂה: (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דְּבָרֵי יְקֹזֵק וַיִּשְׁכֵּם בְּבִקְרָוּ וַיָּבִין מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצֵּבָה לְשֵׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֶלְת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה לִיקֹזֵק פָּרִים: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשְׂם בְּאֵגְזֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּקַּח סֶפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹזֵק נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְקֹזֵק עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נָדָב וְאֶבִיחָוָה וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כָּמַעֲשֶׂה לְבַנְתַּת הַסִּפִּיר וַיִּקְעָצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר: (יא) וְאֵל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזֹו אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

רש"י
 (א) ואל משה אמר עלה - פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עלה: (ב) ונגש משה לבדו - אל הערפל: (ג) ויבא משה ויספר לעם - בו ביום: את כל דברי ה' - מצות פרישה והגבלה: ואת כל המשפטים - שבע מצות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה: (ד) ויכתב משה - מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה: וישכם בבקר - בחמשה בסיון: (ה) את נערי - הבכורות: (ו) ויקח משה חצי הדם - מי חלקו, מלאך בא וחלקו: באגנות - שני אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים שאין הזאה בלא טבילה: (ז) ספר הברית - מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה: (ח) ויזרק - ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדבחה לכפרא על עמא: (י) ויראו את אלהי ישראל - נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד, (במדבר יא א) ויהי העם כמתאווננים וגו' ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה, בקצינים שבמחנה: כמעשה לבנת הספיר - שהיו משועבדים במעשה לבנים: וכעצם השמים לטהר - משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם - כתרגומו, לשון מראה: לטהר - לשון ברור וצלול: (יא) ואל אצילי - הם נדב ואביהוא והזקנים: לא שלח ידו - מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים - היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש תנחומא. ואונקלוס לא תרגם כן. אצילי לשון גדולים, כמו (ישעיה מא ט) ומאציליה קראתיך, (במדבר יא כה) ויאצל מן הרוח, (יחזקאל מא ח) שש אמות אצילה: